

Нічога вечнага на сьвеце не бывае. Зашмальцаваўся і знасіўся савецкі намэнклятурны *капалюш*, ды і зьнік з нашага жыцця разам з саветамі й намэнклятураю. Яго даношваюць на лецішчах пэнсіянэры. У ім фарсяць бамжы... Цяпер у модзе непрыкрытыя галовы. Якія б ні былі — сьветлыя і цёмныя, вялікія-малыя, лысыя ці валасатыя.

Няма *капелюша* — няма й прыкрыцця.

Кар'ер

Міхась Скобла

У гэтым слове — і крык парушанай зямной кары, і кароткая скарга падрэзаных каранёў, і бязладнае карканьне чорнага птаства над ператворанымі ў сьметнікі былымі капальнямі. *Кар'еры* — мёртвая зямля, узрэзаная бульдозэрнымі тракамі й сплішчаная самазвальнымі каляінамі, спустошаная й пакінутая да другога ледавіковага прышэсьця.

Пяшчаныя *кар'еры* пад Заслаўем выглядаюць, як сапраўдныя пустэльні, дзе вецер перасыпае жоўтую пыгляванку ад выдмы да выдмы. Хіба што няма вярблюджых калючак, і не відно караванаў.

Улетку ў заслаўскіх *кар'ерах* практыкуюцца будучыя скульптары зь Беларускай акадэміі мастацтваў. І на пяшчаных адхонах зьяўляюцца постаці волатаў і вялікіх князёў, паўстаюць фартэцыі і замкі. Зь першым дажджом яны зьнікаюць. Як відзежы.

Вапnavыя *кар'еры* ў Росі пад Ваўкавыскам падобныя да скандынаўскіх фіёрдаў — каб вялікагрузныя аўтамабілі ня сьлізгаліся ў дажджэвіцу на выездзе, дарогі пасыпалі адмысловым рэчывам, ад якога вада ў *кар'ерах* набыла незвычайны малахітавы колер. З высокай стромы відно, як у ярка-зялёных хвалях мільгаюць даўгія чырвоныя рыбіны.

Кар'ер — гэта парушаны культурны слой, патрывожаная памяць. Гэта кара й помста тым, хто жывую плоць Зямлі кроіў ашчэранымі экскаватарнымі каўшамі.

Герой рамана Васіля Быкава „*Кар'ер*“ асуджаны перабіраць па шчопцах *кар'ерную* гліну, шукаючы сьлядоў блізкага чалавека.

Беларусь менавалі лапцюжнай, сярмяжнай, сінявокай, азэрнай... Але ёсьць яшчэ й Беларусь *кар'ерная*.

Касманаўт

Сяргей Навумчык

Пачынаючы з 12 красавіка 1961 году, калі Юры Гагарын быў, як тады казалі, „запушчаны ў космас“, слова „*касманаўт*“ зрабілася на добрае дзесяцігодзьдзе ці ня самым папулярным.

У менскім музэі Янкі Купалы экспануецца кніжка, на якой рукою маці першага *касманаўта* напісана, што Купалаў верш „Хлопчык і лётчык“ у дзяцінстве быў любімым вершам Юр'я Гагарына.

Касманаўтамі ганарыліся, іх біяграфію і колькасьць праведзеных у кос-

мале гадзінаў ведалі на памяць. Іх фатаздымкі ў *касьмічных шлемах* неслі на дэманстрацыях, выстаўлялі ў вітрынах крамаў, вешалі над ложкамі ў студэнцкіх інтэрнатах. Кожны школьнік у 60-ых гадох марыў стаць *касманаўтам*, што пазней выразна ўвасобілася ў некаторых апавяданьнях Уладзімера Арлова. Ледзь не ўва ўсіх гарадах Беларусі ёсьць вуліцы Гагарына, Цітова і Церашковай.

Эўфарыя перамогі над Сусьветам зьнікла пасля гібелі *касманаўта* Камарова, а пасля высадкі амэрыканскіх астранаўтаў на Месяц аслаб і гонар, што „мы — першыя“.

Слова „*касманаўт*“ зноў замільгацела на старонках беларускіх газэтаў у 70-ых гадох, ужо прывязанае да Пятра Клімука і Ўладзімера Кавалёнка. Зусім няшмат краінаў, акрамя Расеі і ЗША, могуць пахваліцца наяўнасьцю двух *касманаўтаў*, якія да таго ж тройчы пакідалі межы стратасфэры. Аднак у даведніках Клімук і Кавалёнак усё часцей пазначаюцца як „*касманаўты* Расеі“.

У 1991 годзе *касманаўт* Кавалёнак быў адным з тых, хто ўнёс у залю беларускага парлямэнту бел-чырвона-белы сыяг, але потым стаў адным зь першых, хто адмовіўся ад беларускага грамадзянства дзеля працы ў Маскве.

Бацька мой быў добра знаёмы з Гагарыным і неяк прывёз з Масквы цюбік *касьмічнай ежы*, які на выгляд быў зусім як ненавісная тады зубная паста. Смак таго парэчкавага джэму застаўся ў памяці зь дзяцінства.

Аднак дзень 12 красавіка для мяне назаўсёды будзе зьвязаны ня з тварам Гагарына ў *касьмічным шлеме*, а з падзеямі ў Авальнай залі Дома ўраду, калі нас, дэпутатаў апазыцыі, зьбівалі людзі ў чорных масках і спэцназаўскіх шлемах — за тое, што мы жадалі, каб будучыя беларускія *касманаўты* маглі чытаць любімы верш Гагарына на роднай мове.

Катрынка

Сяржук Сокалаў-Воюш

„*Катрыншчык*-італьянец сьпяваў сухотным голасам пра невядомае“. Усё. Адною фразай згадаў Уладзімер Караткевіч у рамане „Каласы пад сярпом тваім“ прафэсію *катрыншчыка* і празь яе — сам інструмэнт, *катрынку*.

Створаная на пачатку XVIII стагодзьдзя ў Італіі, *катрынка* прайшла ўсю Эўропу і толькі ў XIX-ым зьявілася ў Беларусі, каб пасля адносна нядоўгага йснаваньня, на мяжы 20–30-х гадоў, канчаткова зьнікнуць.

Цікава, што ў савецкіх слоўніках гэтае слова паўсюль падаецца бяз прыкладаў. Слоўнік Яна Станкевіча — таксама бяз прыкладу — падае яго ў польскай форме *катарынка*, а слоўнікі Ластоўскага ды Некрашэвіча й Байкова *катрынку* ігнаруюць наагул. Чаму? Відаць, таму, што гэты інструмэнт праз усё сваё нядоўгае жыцьцё ў Беларусі так і ня стаў для нашага народу бліжнім.

Катрынка — падман. Беларусы ўмеюць падманваць самых сябе — гэта значыць, цешыцца ілюзіямі й спадзяваньнямі, верыць у хімэры. Але беларусы ня любяць, калі падманваюць іх.

Да таго ж музыка, якая гучала з *катрынкі*, ніколі не была беларускай.